

нуюче положення серед суб'єктів авторського права досліджуваного періоду. Пріоритет у авторському праві надався захисту публічних інтересів, а не приватних.

У той же час, не можна не відзначити і певні прогресивні тенденції у сфері захисту авторського права, це, зокрема, наявність альтернативної підсудності, звільнення від сплати державного мита при поданні позовів про захист порушеного авторського права, закріплення у законодавстві загального а не скороченого строку позовної давності. Також, цивільним законодавством даного періоду змінено строк дії авторського права – довічний термін. У нормах матеріального права було закріплено певний порядок процедури захисту авторського права, встановлена економічна відповідальність.

Іншим позитивним моментом стала закріплена на рівні закону можливість захисту порушеного авторського права у безспірному порядку органами державного нотаріату, що було потім втілено і у законодавстві незалежної України.

Ми впевнені, що подальше дослідження питань пов'язаних із інститутом захисту авторського права до-

А. Гуменюк, соискатель
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

НОРМАТИВНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗАЩИТЫ АВТОРСКОГО ПРАВА В УКРАИНСКОМ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИЦИ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 60-Х – ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА 80-Х ГГ.)

В статье рассматриваются некоторые особенности нормативно-правового регулирования защиты авторского права в Украинской Советской Социалистической Республике (вторая половина 60-х – первая половина 80-х годов XX ст.).

Ключевые слова: нормативное регулирование, права авторов, объекты авторского права.

A. Gumeniuk, competitor
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv

NORMATIVE REGULATION OF COPYRIGHT PROTECTION IN UKRAINIAN SOVIET SOCIALIST RESPUBLITS (LATE 60'S – EARLY 80-IES OF XX CENTURY)

The article deals with the aspects of the statutory regulation of copyright law protection in the Ukrainian Soviet Socialist Republic (the second half of 60th – the first half of 80th, of the 20th century).

Key words: statutory regulation, author's right, objects of copyright law.

УДК 347.9

Є. Фурса,
Департамент консульської служби, Київ

СПАДКУВАННЯ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Дана стаття присвячена формулюванню теоретичних основ інституту спадкування з іноземним елементом, проведена класифікація, сформульовано понятійний апарат, джерела міжнародного спадкового права. Проведений порівняльний аналіз особливостей спадкування в Україні та у різних штатах США та регламентацію процедури спадкування.

Ключові слова: спадкування, іноземний елемент, змішане спадкування, консул, спадкування у США.

Питанню спадкування в Україні присвячено значна кількість робіт [1], [2], [3], [4], але спеціальних наукових досліджень, присвячених спадкуванню з іноземним елементом (міжнародному спадкуванню) в нотаріальному порядку, зокрема, й у консульських установах та дипломатичних представництвах в Україні бракує. Наближено цій проблематиці посвячено лише дві дисертаційні роботи Гріненко О.О. [5] та Кравченко Н.П. [6].

Питанням міжнародного спадкового права присвятили свої роботи такі вчені як: Довгерт А.С. [7, С.280-290], Кисіль В.І. [8, С.280-282], Галущенко Г.В. [9], Кармаза О.О. [10].

Заслужують на увагу праці з спадкового права таких російських вчених як Гущина В.В., Дмитрієва Ю.А. [11], Панічкіна В.Б., Боровик О.Ю. [12] та ін. Питанням міжнародного спадкування присвячувалися цілі розділи

зволить виявити певні правові прогресивні тенденції, які можуть бути запровадженні і у чинне законодавство держави. Також, подібне дослідження має і суто наукове значення, оскільки дозволить збагатити загальну картину наукового пізнання про становлення інституту авторського права у вітчизняному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Р. А. Ромашов, Н. М. Пархоменко, С. М. Лягуша та ін. Теорія держави і права: Навчальний посібник \ За аг. ред. професора Р. А. Ромашова старшого співробітника Н. М. Пархоменко. – К.: КНТ, 2007. – 216 с.
2. Тимченко С. М. Судові та правоохоронні органи України. Навчальний посібник. – К.: "Центр навчальної літератури", 2004. – 304 с.
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. [Електронний ресурс] // Сторінка "Законодавство України" сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Цивільний кодекс Української СРС. Науково-практичний коментарій \ Під редакцією голови Верховного Суду Українською РСР О. Я. Якименка (головний редактор) та докторів юридичних наук, професорів М. Й. Бару і М. В. Гордона: К., Політична література України, 1971. – 541с.
5. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1963, № 30, ст. 464.

Надійшла до редколегії 10.10.13

у підручниках таких російських вчених як: Богуславський М.М. [13], Скаридов О.С. [14], Нешатаєва Т.М. [15], Медведєв І.Г. [16] та ін.

Для того щоб розібратися у сутності міжнародного спадкування та сформулювати його дефініцію, необхідно проаналізувати інститут спадкування за українськими джерелами.

Насамперед, слід зазначити, що безспірною перевагою чинного ЦК порівняно із ЦК 1963 року є закріплення у ст.1216 ЦК визначення поняття спадкування як переходу прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Але таке законодавче визначення не розкриває усієї сутності спадкування, тому вчені у своїх роботах аналізуючи дану норму ЦК, висловлюють своє бачення

© Фурса Є., 2013

на поняття "спадкування", яке закріплено у цьому нормативно-правовому акті.

Так, вчені даючи науково-практичний коментар ст. 1216 ЦК вказують на те, що варто, уточнити, виходячи із змісту ч. 2 ст. 1222, ч. 2 ст. 2 ЦК України, що до кола спадкоємців за заповітом можуть включатися не лише особи фізичні та юридичні, а й інші учасники цивільних відносин. А також те, що дане визначення дозволяє чітко окреслити предмет правового регулювання підгалузі спадкового права відносинами правонаступництва спадкоємців щодо прав та обов'язків спадкодавця. Проте терміни "спадкове право" та "право спадкування" не є тотожним за змістом, оскільки спадкове право не обмежується регулюванням відносин лише за участю спадкоємців, а й поширює свою дію на інші правовідносини, що складаються із участю третіх осіб, причетних до спадкування: відказоодержувача, виконавця заповіту, нотаріуса, територіальної громади як правонаступниці щодо відумерлого майна [17, С. 1021].

Інші вчені зазначають, що спадкування це з одного боку, процес (процедура) переходу прав та обов'язків особи, що померла, до живих. З іншого це завершення такого переходу, тобто процесу успадкування, що закінчується свідцтвом про право на спадщину [18, С. 282].

Так, існує думка, що спадкування, як цілий комплекс самостійних, але водночас взаємопов'язаних між собою правовідносин: правовідносини, що виникають із факту відкриття спадщини; правовідносини, що виникають відносно охорони спадкового майна; правовідносини із факту прийняття чи відмови від спадщини; правовідносини щодо виконання заповіту тощо [2].

Автор позитивно сприймає дане визначення, оскільки воно дає поштовх для широкого сприйняття спадкових відносин, і дає підґрунтя для подальших досліджень, спонукає до теоретичного удосконалення раніше оприлюднених дефініцій. Проаналізувавши визначення, наведене вище, слід зазначити, що цей вчений розглядає спадкування як комплекс самостійних, але водночас взаємопов'язаних між собою правовідносин. Але таке визначення спадкування є дещо спрощеним, оскільки, для того щоб спадкові правовідносини мали місце, має бути факт відкриття спадщини, а вже після того, можна говорити про охорону спадкового майна, прийняття або відмову від спадщини тощо. Тому висловлена позиція щодо самостійності складових є дискусійною.

Позиція інших науковців з цього приводу спирається на законодавче визначення наведене у ст. 1216 ЦК і зводиться до переходу прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Автору імпонує точка зору російського вченого цивіліста Н.Г. Скачкова, який дає функціональне визначення спадкового права, як об'єктивно існуючого механізму, який включає цілий комплекс прав та обов'язків учасників відносин. Вони класифікуються так:

- правовідносини, які пов'язані із набуттям спадкових прав;
- правовідносини, які виникають під час здійснення спадкових прав;
- правовідносини, які обумовлені процесом управління спадковим майном [18].

Як бачимо спадкування досить складне правове явище, тому спадкові правовідносини необхідно розглядати у тісній єдності норм матеріальних і процесуальних галузей права. Як правильно зазначає вчений Фурса С.Я. слід брати до уваги, насамперед, те, що не тільки норми матеріального права регламентують спадкові відносини, але й через особливості нотаріального процесу спрямованого на охорону прав суб'єктів нотарі-

альних правовідносин, він безпосередньо впливає на процес реалізації спадкових правовідносин. А тому не потрібно недооцінювати питання щодо регулювання спадкових відносин в Законі України "Про нотаріат" [1, С. 3].

Автор, проаналізувавши наукові праці та закон, виходячи з власного розуміння, пропонує таке визначення спадкування та його самостійних характерних ознак. Під **спадкуванням** слід розуміти правовідносинами, які складаються між суб'єктами навколо спадщини. Але дані правовідносини слід розглядати як певний механізм у дії з урахуванням специфіки спадкування зокрема, суб'єктів спадкування, об'єктів спадщини, порядку спадкування, тому слід говорити про різні варіанти спадкових правовідносин.

Так, на думку автора, слід говорити про *спрощений варіант* таких відносини, які можуть мати місце лише між спадкоємцями, відказоодержувачами, коли до складу спадщини не входять об'єкти нерухомості та інше майно, яке підлягає реєстрації тощо, тобто особам не потрібно звертатися до нотаріуса чи суду.

У *більш складному варіанті* розвитку спадкових відносин можуть мати місце відносини, які пов'язані із виникненнями і розвитком нотаріально-процесуальних чи цивільних процесуальних правовідносин.

Найбільш складним автор вважає варіант, коли спадкові правовідносини виникають і розвиваються з іноземним елементом (суб'єктами відносин), а також коли спадкові права громадян України реалізуються за кордоном, наприклад, за місцем знаходження спадщини, до якої належить нерухоме майно (об'єкт) чи смерть особи за кордоном (юридичний факт), що обумовлює участь у таких відносинах не тільки іноземних нотаріусів, але й консулів, а також застосування норм міжнародного і іноземного права.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу думка російського вченого, адвоката В.Б. Панічкіна, який аналізуючи спадкове право США вказував на те, що російське спадкове право не доводиться навіть порівнювати із американським можливо навіть самим найскладнішим у світі, де порівняно із аналогією яка передбачена ст. 6 Цивільного кодексу Росії мають місце прецеденти спадкування дійсно великих та різнорідних станів, зокрема й обтяжених іноземним елементом [12, С. 63]. Тобто, даний автор робить також акцент на тому, що спадкування, яке обтяжене іноземним елементом є найскладнішим, тому фахівцям зокрема, нотаріусам, консулам, адвокатам потрібно знати не лише національне законодавство, яке регламентує спадкові правовідносини, а й іноземне та міжнародне право.

Досить часто у літературі зустрічається поняття "міжнародне спадкування", але вважаємо, що воно є не зовсім коректним, оскільки буквально воно означатиме "спадкування народами". Тому при формулюванні понятійного апарату доцільно говорити про "спадкування з іноземним елементом".

З урахуванням сутності спадкування та його характерних самостійних ознак вважаю доцільно сформулювати поняття **"спадкування з іноземним елементом"** під яким слід розуміти комплекс правовідносини з іноземним елементом, які виникають у разі переходу прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців) та у результаті такого переходу у останніх виникає комплекс прав та обов'язків у межах отриманої спадщини, які регламентуються як міжнародним, так і національним (іноземним) законодавством.

В Україні питання спадкування регламентуються Цивільним кодексом [19], а питання, що пов'язані із міжнародним спадкуванням додатково регламентуються

Законом України "Про міжнародне приватне право" [20]. Значною мірою спадкові права реалізуються у нотаріальному порядку, тому істотне значення для оформлення права на спадщину має Закон України "Про нотаріат" [21] та Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [22]. Щодо громадян України, які проживали за кордоном та померли і після них залишилась спадщина у країні перебування, процедура спадкування такого майна спадкоємцями підпадає під дію Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України [23], а також законодавства країни перебування за місцем відкриття спадщини, тобто останнього місця проживання померлого спадкодавця чи знаходження майна, яке входить до об'єктів спадщини. Останнє положення слід розглядати із урахуванням законодавства країни перебування громадянина України.

Крім того, при спадкуванні слід враховувати умови спадкового договору, договору довічного утримання (догляду), оскільки дані договори пов'язані із спадкуванням. Тобто може мати місце змішане спадкування, коли частина майна може бути заповідана або спадкуватися за законом, а інша перейде до набувача за вказаними договорами. Але нотаріуси та консули мають обов'язково при оформленні права на спадщину перевіряти наявність таких договорів та їх дійсність, чи вони не змінені та не скасовані тощо. Автор же відносить ці елементи до самостійних умов регламентування прав на майно спадкодавця через те, що вони впливають не з умов законодавства або міжнародних договорів, а пов'язані з волею власника майна – заповідача (відчужувача).

Але слід зазначити, що національне законодавство багатьох країн має істотні відмінності як за змістом умов спадкування, так і за територією, на яку воно поширює свою дію.

З метою розкриття даного положення звернемося до аналізу правової системи США. Так, близько чверті штатів визнали частиною своєї правової системи Однаковий Спадковий кодекс (Uniform Probate Code; U.P.C.) [24] – надалі ОСК. Але навіть у цих штатах зустрічаються відмінності у регулюванні спадкування за законом, частково тому, що ОСК часто піддавався змінам і деякі штати відставали у сприйнятті цих змін [24, С. 93-94]. У штатах існують свої додаткові акти, які регламентують спадкування. Наприклад Анотований Звід законів Іллінойса, Анотований Звід законів Оклахоми.

У більшості штатів США іноземці можуть на праві власності придбавати як нерухоме, так і рухоме майно, це зумовлює й можливість спадкування такого майна після смерті власника. Але із цього правила є певні винятки, тобто обмеження щодо спадкування, наприклад у штатах Іллінойс, Оклахома іноземці можуть спадкувати землю, але зобов'язанні її продати протягом певного проміжку часу (параграф 2 гл. 6 Анотованого Зводу законів Іллінойса [25]; параграф 123 розділу 60 Анотованого Зводу законів Оклахоми) [26]. У деяких штатах іноземці не мають права постійного проживання, заборонено спадкувати будь-яку нерухомість взагалі (параграф 477.20 Зводу законів Нью-Гемпшира з поправками) [27] чи тільки землі сільськогосподарського призначення (параграф 76-402 Зводу законів Небраски з поправками) [28]. Але при цьому слід враховувати положення про те, якщо уряд США розширив спадкові права іноземців за міжнародним договором, то застосовуються норми даного договору як пріоритетні. Такий порядок встановлений прецедентом штату Міссурі 1973 р. у справі Де Теноріто проти МакГован [29].

За законодавством Німеччини так само передбачено не тільки спадкування за законом, заповітом, а й

регламентується договір про спадкування у §1941 Цивільного укладення Німеччини [30, С.489]. У землях ФРН спадкування з іноземним елементом також має свої особливості.

Автор також вважає дуже важливим питання, яке стосується форм заповітів, які посвідчуються як щодо громадян України за кордоном консулом чи іноземним нотаріусом, так і іноземців на території України консулом держави іноземця чи українським нотаріусом. Тому нині важливе значення як для нотаріусів, так і консулів мають Гаазька конвенція про колізію законів щодо форми заповіту (1961) [31], Вашингтонська конвенція про форму міжнародного заповіту (1973) [32] тощо, тому, що волевиявленню особи надається особливе і визначальне значення у розпорядженні її майном на випадок смерті. Це положення відповідає ст. 3 Конституції України де: права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [33].

Слід додати, що Німеччина зняла своє застереження щодо приєднання України до Гаазької конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів від 5 жовтня 1961 р. Відтак, ця Конвенція набула чинності у відносинах між Німеччиною та Україною з 22 липня 2010р., що знімає вимогу щодо легалізації українських офіційних документів у Німеччині або німецьких в Україні і замінює легалізацію на апостиль, що сприятиме врегулюванню нотаріальних відносин ФРН і України, зокрема щодо посвідчення безспірного права [34], зокрема й спадкового.

Але наведений вище перелік нормативних актів не є вичерпним, оскільки суди згідно ст. 8 ЦК, та ст. 8 ЦПК, можуть виходити з аналогії закону або права і вирішувати спірні спадкові правовідносини навіть тоді, коли вони не врегульовані ні законом, ні заповітом. Для аналізу цікавим буде приклад із судової практики, що мав місце у "Ін'юрколегії". Так, громадянка Англії склала заповіт, за яким заповіла майно своїй сестрі – громадянці Радянського Союзу, яка мешкала у Москві, за умови, що спадкоємиця приїде до Лондону не пізніше ніж через десять років після її смерті. При цьому англійські правники стверджували про необхідність приїзду спадкоємиці на постійне місце проживання до Англії, а радянські лише про тимчасовий приїзд спадкоємиці [35, С. 265-266].

Автор також вважає, що судова практика є джерелом міжнародного спадкового права та вона має сприяти удосконаленню норм міжнародних договорів, які мають найліпше захищати права та інтереси громадян України за кордоном.

Так, коли щодо спадкових прав громадян України за кордоном виникають

судові спори, згідно Консульських конвенцій, наприклад між Україною та Республікою Куба (ст. 34) консульські посадові особи мають право в межах свого консульського округу *представляти* в компетентних установах держави перебування громадян акредитованої держави у разі, якщо ці громадяни через свою відсутність або в силу інших обставин не мають змоги належним чином захистити свої права та інтереси. Таке представництво продовжуватиметься до тих пір, поки зазначені громадяни не призначать своїх повноважних представників або поки вони самі не будуть захищати свої права та інтереси. У випадках, зазначених у пункті 1 ст.34 даної Конвенції, консульські посадові особи повинні дотримуватись законів, чинних у державі перебування. Як бачимо, консули здійснюють функцію представництва інтересів громадян зокрема, й у іноземних

судах без спеціальної довіреності в силу повноважень, які делегувала їм держава.

Участь консулів як фахівців у галузі міжнародного права у таких судових процесах має досить важливе значення для вдосконалення національного законодавства, зокрема необхідності внесення доповнень до Закону України "Про нотаріат", Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України при змішаному спадкуванні, коли спадкове майно знаходиться як на території України, так і на території іноземної держави про співпрацю нотаріусів України із консулами, іноземними нотаріусами та компетентними органами, наприклад, судами країни перебування консула та смерті громадянина України. Такий досвід консула у судових справах надасть можливість узагальнити проблемні питання, які мають місце при спадкуванні та виробити дієві механізми захисту прав та інтересів наших громадян у спадкових відносинах за кордоном.

Підводячи підсумок, автор вважає, що питання спадкових правовідносин мають регламентуватися у міжнародних договорах, національному (іноземному) законодавстві. Але при цьому, слід зазначити що на такі права істотний вплив матиме волевиявленням спадкодавця, яке може бути виражене у заповіті або договорі, виходячи з принципу свободи договору або ж виникати за судовими рішеннями, які набрали законної сили.

Список використаних джерел

1. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадкове право. – К.: Атіка, 2002. – 496с.; Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд. – К.: Видавель Фурса С.Я.: КНТ, 2008. – 1216.
2. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: Монографія. 2-е вид. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.
3. Заїка Ю.О., Рябокін Є.О. Спадкове право. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – с. 332.
4. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Спадкове право. – К.: Правова єдність, 2009. – 264 с.
5. Грінченко О.О. Правовий статус консула при виконанні нотаріальної функції. – К.: Видавель Фурса С.Я.: КНТ, 2005. – 352 с.
6. Кравченко Н.П. Міжнародно-правовий аспект охорони безспірних цивільних прав у нотаріальній діяльності дипломатичних представництв. Автореф. канд. юрид наук: 12.00.03. – К., 2013. – 19 с.
7. Кодифікація цивільного (приватного права) / За ред. професора Довгертта А.С. – К.: Український центр правничих студій, 2000. – С. 280-290, С. 282.
8. Кисіль В.І. Зміст кодифікацій міжнародного приватного права: Спадкове право / В кн.. Міжнародне приватне право. – К.: Вид-во України, 2009. – С. 280-282.
9. Галушенко Г. В. Міжнародні договори України про правову допомогу в цивільних справах і внутрішнє законодавство. Автореф. канд. дис. 12.00.03. – К., 2001.

Е. Фурса

Департамент консульської служби, Киев

НАСЛЕДОВАНИЕ С ИНОСТРАННЫМ ЭЛЕМЕНТОМ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Данная статья посвящена формулировке теоретических основ института наследования с иностранным элементом, проведена классификация, сформулированы понятийный аппарат, источники международного наследственного права. Проведен сравнительный анализ особенностей наследования в Украине и в разных штатах США и регламентацию процедуры наследования.

Ключевые слова: наследование, иностранный элемент, смешанное наследование, консул, наследование в США.

Y. Fursa

Consular Department, Kyiv

INHERITANCE OF FOREIGN ELEMENTS: THEORY AND PRACTICE

This paper focuses on the formulation of the theoretical foundations of the institution of inheritance with a foreign element, a classification, formulated the concept vehicle, the sources of international inheritance law. The comparative analysis of the characteristics of inheritance in Ukraine and in various U.S. states and regulation procedures inheritance.

Keywords: inheritance, foreign element mixed inheritance, consul inheritance in the USA.

10. Кармаза О.О. Міжнародне спадкове право: Науково-практичний посібник. – К.: Видавель Фурса С.Я.: КНТ, 2007. – 328 с.
11. Гушин В.В., Дмитриев Ю.А. Наследственное право и процесс. – М.: Изд-во ксмо, 2005. – 720 с.
12. Паничкин В.Б., Боровик О.Ю. Наследственное право США. – СПб., Изд-во "Юридический центр", 2006. – 850 с.
13. Богуславский М.М. Международное частное право. – М.: Международные отношения, 1994. – 414 с.
14. Скариндов А.С. Международное частное право. – СПб, Изд-во Михайлова В.А., 1998. – 768 с.
15. Нешатаева Т.Н. Международное частное право и международный гражданский процесс. – М.: Городец, 2004. – 624 с.
16. Медведев И.Г. Международное частное право и нотариальная деятельность. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 272 с.
17. Рябокін Є.О. Загальні положення спадкового права. Глава 62. / В кн. Цивільне право України. Підручник. Особлива частина. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 1021
18. Международное частное право. Учебник / Под ред. Г.К. Дмитриевой. – М.: Проспект, 2001. – С. 487-488.
19. Цивільний кодекс України <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=435-15>.
20. Закон України "Про міжнародне приватне право" <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2709-15>.
21. Закон України "Про нотаріат" <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3425-12>.
22. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України <http://www.rada.gov.ua>.
23. Положення про порядку учинення нотаріальних дій в консульських установах та дипломатичних представництва <http://www.rada.gov.ua>.
24. Uniform Probate Code (U.P.C.) <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/probate%20code/upc%202010.pdf>
25. Illinois Statutes Annotated, Illinois Probate Code: Illinois Compiled Statutes, Probate Act of 1975 <http://www.ilga.gov/legislation/ilcs/ilcs2.asp?ChapterID=60>
26. Oklahoma Statut Annotated <http://www.oklegislature.gov/osstatutestitle.html>
27. New Hampshire Revised Statutes <http://www.nh.gov/government/laws.html>
28. Nebraska Revised Statut <http://nebraskalegislation.gov/laws/browse-statutes.php>
29. De Tenorio v. McGowan, 364 F. Supp. 1051 (S.D. Miss. 1973) http://scholar.google.com/scholar_case?case=2590130632499374533&q=De+Tenorio+v.+McGowan+364+F.Supp.+1051&hl=en&as_sdt=2,33&as_vis=1
30. Гражданское уложение Германии = Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz: введ. Закон к Гражд. Уложению; пер. с нем. / [В. Бергманн, введ., сост.]; науч. Редакторы – А.Л. Маяковский [и др.]. – 2е изд., доп. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 816 с.
31. Гаазька конвенція про колізію законів щодо форми заповіту (1961) http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_424.
32. Вашингтонська конвенція про форму міжнародного заповіту (1973) http://interlaw.at.ua/publ/mizhnarodne_spadkove_pravo/1-1-0-24.
33. Конституція України <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
34. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, про приєднання до Конвенції див. Закон N 2933-III від 10.01.2002, ВВР, 2002, N 23, ст. 153. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_082/conv
35. Богуславський М.М. Международное частное право. – М.: Международные отношения, 1994. – 414 с.

Надійшла до редколегії 10.10.13